

Tepelné Stroje

Jakub Kákona, kaklik@mlab.cz

2.11.2009

Abstrakt

Zabývali jsme se schopností tepelného stroje přeměňovat teplo na práci. Pracovní plyn tepelného stroje po zahřátí zdvihal závaží, čímž konal mechanickou práci. Práci konanou plynem jsme měřili tlakovým a rotačním senzorem.

1 Pracovní úkoly

1. Zkalibrujte tlakoměr, zkontrolujte čidlo pro odečítání polohy pístu.
2. rozeberte nastíněný pracovní cyklus, popište jeho jednotlivé fáze v p - V diagramu.
3. Proveďte opakovaně popsany cyklus s různými závažími. Získejte pro každé měření plochu uzavřenou křivkami v p-V diagramu a spočítejte rozdíl potenciálních energií pro dané závaží. Vynášejte obě hodnoty do grafu, výsledné hodnoty proložte přímkou. $W = a \cdot \Delta E + b$
4. Změřte hodnotu vnitřního odporu Peltierovy součástky.
5. Změřte účinnost Peltierova aparátu. Srovnajte s účinností Carnotova cyklu pro lázně stejných teplot. Opakujte několik měření pro různé teploty horké lázně. Vyneste hodnoty ε_{carnot} , ε do grafu, kde na ose x bude teplota horké lázně.
6. Započítejte k účinnosti vnitřní odpor a výkon obcházející součástku. K energii rozptýlené na zátěžovém odporu je třeba přidat energii rozptýlenou na vnitřním odporu.

2 Úvod

Tepelný stroj je užitečné zařízení oblíbené hlavně kvůli svojí schopnosti převádět část tepelné energie na užitečnou práci. Účinnost takového stroje je dána vztahem.

$$W = Q_1 - Q_2 = Q_1 \frac{T_1 - T_2}{T_1}, \quad (1)$$

čímž je dána maximální teoretická účinnost tepelného stroje

$$\varepsilon_{max} = \frac{T_1 - T_2}{T_1} \quad (2)$$

V reálné situaci je tato účinnost menší z důvodu působení disipativních sil na různé části stroje, které způsobí, že část mechanické energie je přeměněna zpět na nepoužitelné teplo.

3 Postup měření

3.1 Měření účinnosti Peltierova článku

Aparaturu jsme zapojili podle zadání tak, aby bylo možné měřit elektrický příkon do zahřívacího odporu i výkon dodávaný do zátěže Peltierovým článkem.

Po uvedení přístrojů do provozu měření probíhalo tak, že jsme nastavili teplotu horké lázně a při odpojené zátěži počkali, až se ustálí. Následně jsme odečetli napětí, na Peltierově článku. A zátěž zapojili, teplotu horké lázně bylo nyní potřeba dorovnat na teplotu při odpojené zátěži, aby bylo možné určit vnitřní odpor měřeného článku a tepelný výkon, který neprochází přímo aktivní oblastí. Naměřená data jsou uvedena v tabulce 1 kde každý druhý řádek odpovídá připojené zátěži $R = 2 \text{ Ohm}$.

$U_h[V]$	%	$I_h[A]$	%	$U_{sr} [mV]$	$T_h[^\circ C]$	$T_c[^\circ C]$
2,02	2,38	0,40	6,00	139,9	13	7
2,40	2,00	0,47	5,11	84,9	13	7
2,40	2,00	0,48	5,00	169,1	15	7,5
2,70	8,89	0,54	4,44	101,9	15	7,5
4,00	6,00	0,78	3,08	410	27	9
4,50	5,33	0,86	2,79	236	27	10
5,00	4,80	1,00	2,40	633	38	11
5,20	4,62	1,01	2,38	310	38	15
6,10	3,93	1,20	2,00	907	56	18
6,50	3,69	1,30	9,23	487	56	20

Tabulka 1: Hodnoty naměřené na Peltierově článku

Z těchto hodnot jsme pak podle zdroje [2] vypočetli jeho účinnost, která byla bez korekce pod jedním procentem. Jak je vidět na grafu 1. Hodnota vnitřního elektrického odporu Peltierovy součástky nám vyšla $1,34 \text{ m}\Omega$.

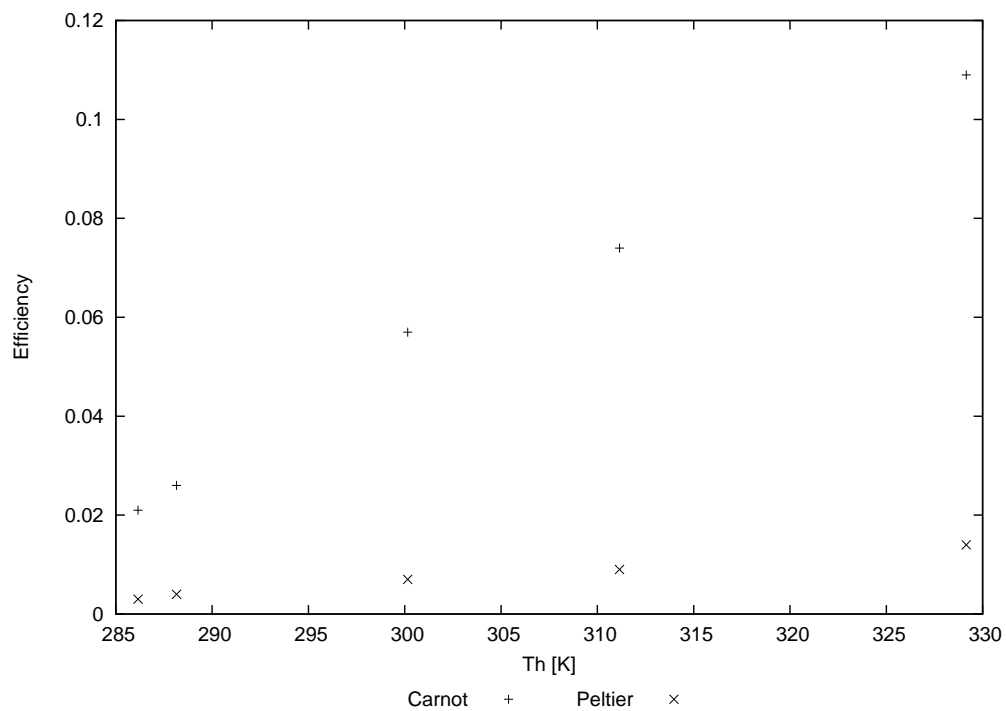
Při aplikování korekce na vnitřní odpor a tepelné ztráty (opět podle zdroje [2]) se účinnost dostala přibližně na 4,55%.

3.2 Carnotův Cyklus

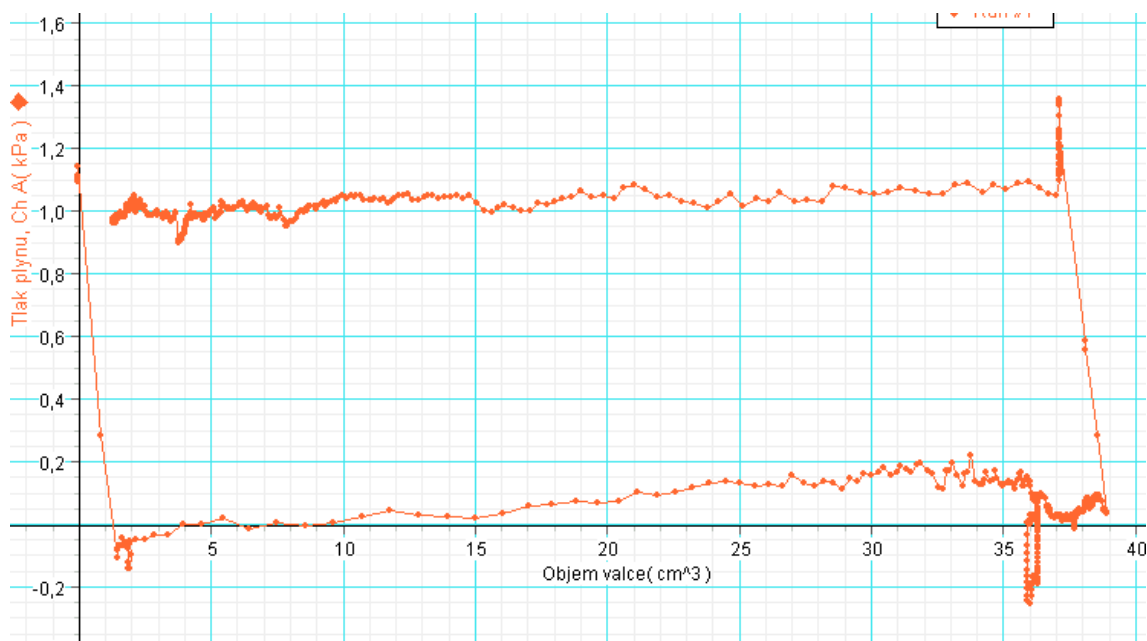
Po kalibraci tlakoměru závažím hmotnosti (100g)

Jsme píst tepelného stroje zatěžovali závažím o definované hmotnosti a ze změny jeho potenciální energie v průběhu pracovního cyklu viz. obrázek 2 jsme určili práci, kterou stroj vykonal. energii v Carnotova cyklu jsme získali výpočtem z uzavřené plochy p-V diagramu V programu DataStudio. Náš naměřený výsledek je vidět v grafu 3.

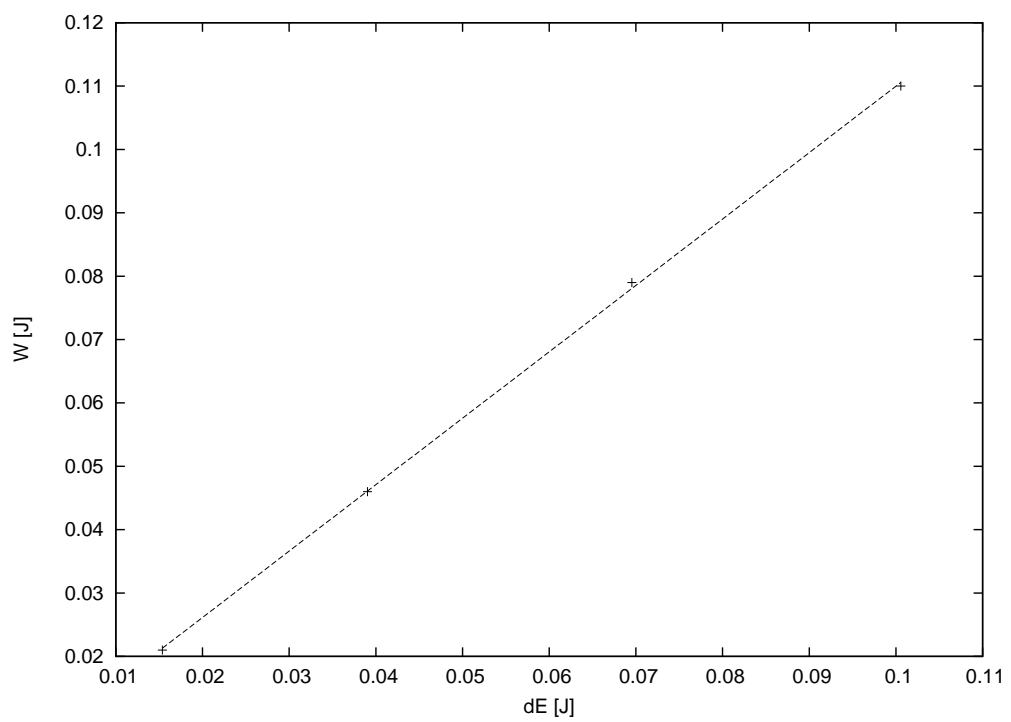
Při nafitování naměřených bodů výrazem $W = a \cdot \Delta E + b$ se ukázalo, že koeficienty jsou: $a = 1.04815 \pm 0.01257$, $b = 0.00517276 \pm 0.0008125$ Což znamená, že mechanická účinnost laboratorní aparatury je přibližně 95%. Což není překvapivé vzhledem k jednoduchosti stroje, kdy je navíc pracovní médium přemísťováno mezi chladnou a studenou lázní za pomoci jiného zdroje energie.

Obrázek 1: Účinnost Peltierova článku v porovnání s ideálním Carnotovým strojem za stejných podmínek

Obrázek 2: Pracovní cyklus pístu zatíženého závažím 100g

Obrázek 3: Práce a energie laboratorního tepelného stroje.

4 Diskuse

Při měření Peltierova článku by bylo asi vhodné použít kratší přívodní hadičky ke chladicí lázni, jelikož voda se tak zbytečně ohřívá z původní teploty tání ledu a teplota studené strany článku se tak stává nestabilní.

5 Závěr

Potvrdili jsme, že účinnost Peltierova článku je značně nízká ve srovnání s Carnotovým cyklem, což opodstatňuje jeho nepoužití v elektrárnách místo parních turbín k přímému generování elektrické energie.

Reference

- [1] Zadání úlohy 12 - Tepelný stroj. <http://praktika.fjfi.cvut.cz/TepelnyStroj>
- [2] Zadání úlohy 12 - Účinnost tepelného stroje. <http://fyzika.fjfi.cvut.cz/Peltier>